

Opetushallitus

Viite: OPH-6492-2025

Lausunto: Sosiaali- ja terveysalan erikoisammattitutkinnon 2027 perusteet

MIELI ry kiittää Opetushallitusta mahdollisuudesta lausumiseen. MIELI ry lausuu erityisesti mielenterveyden ja itsemurhien ehkäisyn näkökulmasta.

Yleiset huomiot perusteista

Mielenterveysosaamista tarvitaan sosiaali- ja terveysalan kaikilla osaamisaloilla. Mielenterveysongelmat ovat Suomen suurin kansanterveyshaaste ja väestön psyykkinen kuormittuneisuus on viime vuosina lisääntynyt.

Mielenterveys on ennen kaikkea voimavara. WHO määrittelee (2014) mielenterveyden hyvinvoinnin tilaksi, jossa ihminen saa kykensä käyttöön, selviytyy arjen haasteista ja pystyy työskentelemään sekä ottamaan osaa yhteisönsä toimintaan. Erikoisammattitutkinnon perusteissa käytetään muutamissa kohdissa termiä mielen hyvinvointi. MIELI ry esittää, että mielen hyvinvointi korvataan kaikissa kohdissa mielenterveyden termillä. Tämä on keskeistä myös stigman vähentämisen näkökulmasta.

Itsemurhien määrää on saatu Suomessa vähenemään 1990-luvulta lähtien, mutta viime vuosina lasku on pysähtynyt. Itsemurhien määrässä näkyy valitettavasti myös lisääntymistä alle 25-vuotiaiden ikäryhmässä. Suomessa tehdään noin 750 itsemurhaa vuosittain ja itsemurhakuolleisuus on suurempaa kuin muissa Pohjoismaissa. Tiedetään, että varsin monet itsemurhaan päätyneet olivat käyneet edellisenä päivänä tai edellisinä viikkoina sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

Itsetuhoisuus on lisääntynyt viime vuosina. Tämä näkyy esimerkiksi MIELI Kriisipuhelimessa, jossa käydään noin 22 itsetuhoista keskustelua vuorokaudessa, joista 4 on akuutteja tilanteita. Myös nuorille ja nuorille aikuisille suunnatussa Sekasin-chatissa keskustellaan itsetuhoisuudesta noin 22 kertaa päivässä.

Sote-ammattilaisten osaaminen itsemurhien ehkäisyyn, itsemurhavaaran tunnistamiseen, itsetuhoisuuden puheeksiottoon sekä turvasuunnitelman tekemiseen on todella tärkeää. Nämä ovat valitettavasti jääneet pois erikoisammattitutkinnon luonnoksesta, mutta perustutkintoluonnoksessa itsetuhoisuus ja itsemurhien ehkäisy ovat mukana. MIELI ry esittää, että ne lisätään myös erikoisammattitutkintoon. Erikoistasolla olisi tarpeellista sisällyttää osaamista myös moniammatillisesta ja verkostomaisesta itsemurhien ehkäisytystä.

Huomiot kaikille pakolliseen Erikoisosaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisena -tutkinnon osaan

Itsetuhoisuus ja itsemurhien ehkäisy puuttuvat kaikille pakollisesta tutkinnon osasta. Perustutkinnon luonnoksessa ne ovat mukana. On ehdottoman tärkeää, että teemat huomioidaan myös kaikissa sote-alan erikoisammattitutkinnoissa. MIELI ry esittää, että ammatillinen vuorovaikutus -sisältöön lisätään ”tunnistaa itsemurhaan liittyviä riskitekijöitä, ottaa itsetuhoisuuden puheeksi ja laatii asiakkaan kanssa turvasuunnitelman.”

MIELI ry esittää, että Ammattieettisyys ja lainsäädännön, määräysten ja ohjeiden noudattaminen -sisällössä täydennetään rasitusvammojen ehkäisyyn myös kuormitustekijät. Uusi muotoilu olisi: ”työskentelee ergonomisten periaatteiden mukaisesti SEKÄ ennaltaehkäisee työn aiheuttamia KUORMITUSTEKIJÖITÄ ja rasitusvammoja.”

Ammatillinen vuorovaikutus -sisältöön kohtaa ”osoittaa ymmärtävänsä sisältöjä ja motivointikeinoja terveydenedistämiseen, terveysliikuntaan sekä elämäntapamuutoksiin” ehdotetaan muokattavaksi muotoon ”osoittaa ymmärtävänsä sisältöjä ja motivointikeinoja terveyden ja mielenterveyden edistämiseen, terveysliikuntaan sekä elintapamuutoksiin.”

Samassa kohtaa ”tekee eettistä pohdintaa monimutkaisissa asiakastilanteissa ja hakee tarvittaessa tukea työyhteisöltä ja esimiesten kautta” ehdotetaan muokattavaksi ”tekee eettistä pohdintaa monimutkaisissa asiakastilanteissa ja hakee tarvittaessa tukea työyhteisöltä ja esihenkilöiden kautta.” Yleisenä huomiona erikoistutkinnon perusteisiin, että useassa kohdassa mainittu esimies olisi hyvä muuttaa esihenkilöksi.

Työyhteisöissä toimiminen -kohtaan esitetään ”tunnistaa kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän ilmenemismuodot” muokkausta muotoon ”tunnistaa kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän ilmenemismuodot sekä käyttää keinoja niiden ehkäisemiseksi ja niihin puuttumiseksi”.

Samaan kohtaan ”käyttää tietoa työkykyä edistävästä tekijöistä” esitetään muokattavaksi ”käyttää tietoa työkykyä edistävästä ja kuormittavista tekijöistä”.

Huomiot ikääntyneiden hyvinvoinnin edistämisen osaamisala

2.8. Ikävalmentajana toimiminen osaan Ikääntyneen toimintakyvyn kokonaisarviointi -sisältöön kohtaan ”kartoittaa ikääntyneen ihmisen elämäntapoihin, omahoitoon, terveyden edistämiseen ja hyvinvointiin liittyviä tottumuksia” esitetään muokattavaksi ”kartoittaa ikääntyneen ihmisen elintapoihin, omahoitoon, terveyden edistämiseen ja hyvinvointiin liittyviä tottumuksia”.

Samassa kohdassa ”tunnistaa ja arvioi toimintakykyä tukevat ja estävät tekijät” ehdotetaan muotoon ”tunnistaa ja arvioi toimintakykyä tukevat ja heikentävät tekijät”.

Huomiot mielenterveys- ja riippuvuustyön osaamisalasta

MIELI ry esittää lisättäväksi sopivaan kohtaan ”tunnistaa asiakkaan itsetuhoisuuden ja itsemurhariskin, ottaa asian puheeksi ja osaa laatia turvasuunnitelman sekä tuntee itsemurhien ehkäisytöön.”

2.23. Mielenterveys ja riippuvuustyön menetelmien käyttäminen -osassa Ammatillinen vuorovaikutus ja asiakaslähtöisyys -sisällössä ”motivoi asiakasta terveydenedistämiseen, terveysliikuntaan sekä elämäntapamuutoksiin” esitetään muutettavaksi muotoon ”motivoi asiakasta terveyden ja mielenterveyden edistämiseen, terveysliikuntaan ja elintapamuutoksiin”.

Ammatillinen osaaminen asiakaslähtöisessä mielenterveys ja riippuvuustyössä -sisällössä esitetään ”huomioi stressinhallintakeinoja” muokattavaksi ”huomioi stressinhallinta- ja selviytymiskeinoja”.

Samassa kohdassa kirjaukseen ”soveltaa ammatillisessa kohtaamisessa tietoaan yhteistyösuhteen erilaisista ilmiöistä kuten distanssi, transferenssi ja vastatunteet, vastarinta, defenssit” esitetään muokattavan muotoon ”soveltaa ammatillisessa kohtaamisessa tietoaan yhteistyösuhteen erilaisista ilmiöistä”.

Samassa kohtaa esitetään ”käyttää psykoterapeuttisia menetelmiä” muokattavan muotoon ”tuntee mielenterveyden häiriöiden hoidossa käytettäviä psykososiaalisia menetelmiä ja osaa hyödyntää niiden työtapoja”.

Samassa kohtaa esitetään ”tukee asiakkaan kognitiivisia ja käyttäytymisen piirteitä, arvioi erityistarpeet ja soveltaa työskentelytapoja” muokattavan muotoon ”tukee asiakkaan psyykkistä toimintakykyä ja hyvinvointia, arvioi erityistarpeet ja soveltaa eri työskentelytapoja”.

Ammatillinen osaaminen asiakaslähtöisessä mielenterveys ja riippuvuustyössä -sisältöön esitetään ”tunnistaa kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän ilmenemismuodot” muokkausta muotoon ”tunnistaa kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän ilmenemismuodot sekä käyttää keinoja niiden ehkäisemiseksi ja niihin puuttumiseksi”.

2.25. Neurokirjon erityispiirteiden huomiointi osallisuudessa -osassa esitetään Neurokirjon erityispiirteet ja niiden vaikutus toimintaan -sisältöön ”tunnistaa neurokirjon eri häiriöt” muokattavan muotoon ”tunnistaa neurokirjon eri piirteet ja häiriöt”.

Samassa kohtaa tuki oppimiseen ja elämänhallintaan -sisältöön ”edistää asiakkaiden osallistumista” ehdotetaan muokattavaksi muotoon ”edistää asiakkaan osallistumista sekä hyödyntää asiakkaan vahvuuksia.”

Huomiot kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalveluiden osaamisalasta

2.4. Asiakkaan toimintaympäristössä ja palvelujärjestelmässä toimiminen -osassa Suunnitella, toteuttaa ja arvioida asiakas ja palvelutilanteita toimintaympäristössä -sisällössä kohta ”huomioi fyysisen, sosiaalisen ja palvelullisen ympäristön vaikutus asiakkaan hyvinvointiin ja toimintakykyyn” esitetään muokattavaksi muotoon ”huomioi fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja palvelullisen ympäristön vaikutuksen asiakkaan hyvinvointiin ja toimintakykyyn”.

Huomiot planetaarisen terveyden osaamisalasta

2.30. Planetaarinen terveys ja kansantaudit -osaan ammattitaitovaatimukset kohtaan ”huomioi työssään eri-ikäisten mielenhyvinvointia tukevia toimia ja keinoja” esitetään muokattavaksi ”huomioi työssään planetaarisen terveyden mielenterveysvaikutuksia sekä käyttää mielenterveyttä edistäviä ja tukevia keinoja eri ikäryhmille.

MIELI Suomen Mielenterveys ry
Sanna Vesikansa, johtaja, kriisitoiminnot
+358 40 745 9586, sanna.vesikansa@mieli.fi